

Özet

Türkiye, uzun süredir Avrupa siyasetinin hem organik hem de kurumsal bir parçasıdır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa Birliği (AB), kendi içinde kurumsallaşma yoluna giderek çeşitli yapılar aracılığıyla entegrasyon sürecini derinleştirmiştir. Özellikle güvenlik bağlamında Transatlantik ilişkiler ağı kurulmuş ve Türkiye, bu şemsiyenin doğal bir parçası hâline gelmiştir.

Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile ilişkileri de tarihsel olarak inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Soğuk Savaş döneminde itibaren bilhassa Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) üyeliği vesilesiyle Türk-Amerikan ilişkileri güvenlik boyutuyla derinleşmiş ve stratejik bir nitelik kazanmıştır.

AB ve ABD, İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze kalan bir multilateralizm geleneğiyle hareket etmişlerdir. Fakat Amerika, her zaman NATO ülkelerinin, özellikle Avrupa'nın savunma bütçelerini yeterli seviyeye çıkarmamasından şikayetçi olmuştur. 2025 yılında ABD'de yeniden başkan seçilen Donald Trump ise bu eleştirileri çok daha öteye taşıyarak ilave kotalar, gümrük vergileri ve çeşitli yaptırımlarla rakip olarak gördüğü Çin'in yanı sıra AB ülkelerini de hedef almıştır.

Türkiye'nin, önemli bir istikrar sağlayıcı aktör olarak ABD'nin Avrupa güvenlik mekanizmasında yer alacağı ileri sürülebilir. Zira Türkiye ile ABD'nin mevcut koşullarda fırsatları ve öncelikleri büyük ölçüde benzeşmektedir. Her ne kadar bireysel bazda birtakım farklılıklar veya lobicilik faaliyetleri gibi zorluklar olursa olsun, genel olarak uzun vadeli stratejik bakışta kesinlikle istikrar ve kazan-kazan ilişkisi bakımından benzeşen çıkarların olduğu görülmektedir.

Jeopolitik Dengelerde ABD ve Avrupa

Doç. Dr. Ali Oğuz DİRİÖZ - TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Öğretim Üyesi

Hızla değişen küresel jeopolitik dengelerde transatlantik ilişkiler büyük bir rol oynamaktadır. Özellikle de 2000'li yılların başından bu yana zaman zaman belirip sonra yeniden kapanan “transatlantik çatlak” olarak nitelendirilen ayrışmanın artık bir “fay hattına” dönüşmesi söz konusudur. Bu değişen dengelerin Türk dış politikası açısından ne anlama geldiğini ve ne gibi fırsatlar ve zorluklar barındırdığını değerlendirmek oldukça önemlidir.

Türkiye ve ondan önce Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa siyasetinin bir parçası olmuştur. Bu katılımı bazı kesimler Tanzimat dönemine, Osmanlı'nın daha eski evrelerine, İstanbul'un fethinden itibaren Balkanlar'daki varlığına ve bu coğrafyada Türk-Müslüman nüfusun yer almasına kadar götürmektedir. Dolayısıyla Türkiye, uzun süredir Avrupa siyasetinin hem organik hem de kurumsal bir parçasıdır.

ABD'yle ilişkiler de tarihsel olarak inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Ancak Soğuk Savaş döneminde itibaren özellikle NATO üyeliği vesilesiyle Türk-Amerikan ilişkileri güvenlik boyutuyla derinleşmiş ve stratejik bir nitelik kazanmıştır. Bugün hâlâ bu bağlamda önemini sürdürmektedir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa Birliği, kendi içinde kurumsallaşma yoluna giderek çeşitli yapılar aracılığıyla entegrasyon sürecini derinleştirmiştir. Diğer yandan özellikle güvenlik bağlamında bir Transatlantik ilişkiler ağı kurulmuş ve Türkiye bu şemsiyenin doğal bir parçası hâline gelmiştir. Türkiye'nin Avrupa'yla ilişkilerini sorgulayan kesimlere, bu tarihsel ve kurumsal bütünlüğü hatırlatmak gerekir.

AB dışındaki neredeyse tüm Avrupa kurumlarına Türkiye ya tam üye ya da kurucu üyedir. Üye olmadığı en önemli kurum AB'dir ve bu yapıya da aday ülke statüsündedir. Dolayısıyla Türkiye, Avrupa kurumlarının dışında kalmış bir ülke değildir. Ayrıca AB ülkelerinde yaşayan milyonlarca Türk vatandaşı ve soydaşımız da Türkiye'nin Avrupa'yla olan bağlarının sosyolojik bir göstergesidir.

Türkiye, NATO'nun ikinci en büyük ordusuna sahiptir ve tarih boyunca Avrupa-Atlantik bölgesinin, özellikle de Avrupa kıtasının önemli bir güvenlik sağlayıcısı olmuştur. Bu nedenle uzun yıllar boyunca “sadık müttefik” olarak da anılmıştır. Elbette bu, ilişkilerin her zaman sorunsuz yürüdüğü anlamına gelmemektedir. Türkiye'nin hem ABD ile hem de AB ülkeleriyle ilişkilerinde dönem dönem çeşitli krizler ve gerilimler yaşanmıştır. Ancak bu gerilimlere rağmen ilişkiler hiçbir zaman tamamen kopmamış, aksine farklı düzeylerde devam etmiştir.

Bugün Türkiye, AB'yle ilişkilerine hâlâ önem vermektedir. Yeşil Mutabakat sonrası sınırdaki karbon düzenlemelerine kadar Türkiye'nin ticaretini ve ekonomik standartlarını etkileyen birçok konuda Avrupa normları esas alınmaktadır. Türk spor takımları Avrupa kupalarında mücadele etmekte, sporcularımız Avrupa şampiyonu olmakta, finans ve özel sektör alanında da Avrupa'dan Türkiye'ye ciddi miktarda yatırım gelmektedir. Bu sadece ekonomiyle sınırlı değil; örneğin Türkiye üniversiteleri Erasmus programının bir parçası olarak Avrupa'daki akademik dolaşıma aktif şekilde katılmaktadır. ABD'yle ilişkiler de benzer şekilde devam etmektedir. Ticaret, savunma ve eğitim alanlarındaki bağlar sürmektedir. Ancak coğrafi yakınlık nedeniyle Türkiye'nin Avrupa'yla olan ilişkileri çok daha yoğun ve katmanlıdır.

Türk dış politikasında, yakın çevresinde üç ana stratejik bölge ön plana çıkmaktadır. Burada üç ayaklı bir komşuluk yapısından söz etmek mümkündür. Türkiye'nin deniz sınırlarını oluşturan Ege, Akdeniz ve Karadeniz'in dışında karasal olarak doğrudan komşu olduğu üç temel bölge

28 Mart 2025

bulunmaktadır. Bunlar; Balkanlar, Orta Doğu ve Kafkasya'dır.

İlk olarak Türkiye, Balkanlar'a doğrudan komşudur ve bu bölge, Türkiye'nin Avrupa'nın geri kalanına açılan kapısı niteliğindedir. Bu nedenle Balkanlar'da yaşanabilecek herhangi bir istikrarsızlık, çatışma ya da düzen bozucu gelişme, Türkiye açısından arzu edilmeyen bir durumdur. Türkiye, bu bölgede istikrar ve sürdürülebilir bir düzenin hâkim olmasını istemektedir.

İkinci olarak Türkiye'nin en uzun kara sınırına sahip olduğu bölge Orta Doğu'dur. Özellikle Suriye başta olmak üzere Irak ve İran'la olan sınırları, Türkiye'nin bölgesel güvenlik ve dış politika stratejisinde merkezi bir rol oynamaktadır. Orta Doğu, aynı zamanda Türkiye'nin Körfez Arap ülkeleriyle olan ekonomik ve diplomatik ilişkilerinin geliştiği bir geçiş bölgesidir. Orta Doğu, yalnızca güvenlik açısından değil, ekonomik anlamda da stratejik önemdedir.

Üçüncü bölge ise Kafkasya'dır. Türkiye, Gürcistan, Ermenistan ve Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti üzerinden Azerbaycan'la karasal bağlantıya sahiptir. Bu bölge, sadece Güney Kafkasya'yı değil, aynı zamanda Hazar Havzası üzerinden Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'ne ve daha geniş anlamda Çin'e kadar uzanan Orta Koridor'un da bir parçasıdır. Bu kapsamda Karadeniz üzerinden Ukrayna, Rusya ve Avrasya coğrafyasına erişim sağlanmaktadır. Bu da Türkiye'yi Avrasya güvenlik mimarisinin doğal bir parçası hâline getirmektedir.

Bu üç bölge, aynı zamanda Türkiye'nin stratejik hinterlandı olarak da değerlendirilebilir. Balkanlar, Avrupa'ya; Orta Doğu, Körfez, Afrika ve Güney Asya'ya; Kafkasya ise Orta Asya ve Çin'e açılan kapılar niteliğindedir. Bu bölgelerde yaşanan her türlü istikrarsızlık, Türkiye'yi hem ekonomik hem de demografik anlamda (özellikle göç dalgaları bakımından) doğrudan etkilemektedir.

Son kırk yıllık periyotta, Türkiye'nin komşusu olan bu üç bölgeden en az birinde, çoğunlukla birden fazlasında kriz yaşandığını söylemek mümkündür. Bu krizlerin neredeyse tamamında AB, ABD veya her ikisinin birden müdahil olduğu görülmektedir. Örneğin Bosna Savaşı, Kosova Krizi, Lübnan'daki iç karışıklıklar, Gazze ve İsrail-Filistin meselesi, Suriye İç Savaşı, Irak'ın İşgali, Libya'daki iç savaş, Karabağ meselesi, Rusya-Ukrayna Savaşı... Tüm bu örnekler, Türkiye'nin çevresinde sürekli olarak değişen bir güvenlik ortamı bulunduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin yakın çevresinde son kırk yıldır neredeyse sürekli bir kriz ortamı olmuştur. Bu da Türkiye'de göç, ekonomi, ticaret yolları ve çeşitli enerji projeleri gibi birçok alanı etkilemektedir.

Geçmişten günümüze kadar çoğu zaman Avrupa Birliği ile ABD, İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze kalan bir multilateralizm geleneğiyle hareket etmişlerdir. Bu aktörler, tam olarak aynı olmamakla birlikte çoğu zaman benzer saflarda hareket edebiliyorlardı. Yine de transatlantik ilişkilerdeki görüş ayrılıkları büyümekteydi. Fakat ABD'de yeniden başkan koltuğuna oturan Donald Trump'la birlikte çok büyük bir transatlantik çatlak oluşmaya başlamıştır. Buradaki en büyük çatlak ise NATO ülkelerinin ve özellikle Avrupa'nın savunma bütçelerine yeteri kadar pay ayırmaması olmuştur.

Sürekli büyüyen bu transatlantik kavga, Türkiye açısından aslında jeopolitik fırsatlar yaratmaktadır. Rusya-Ukrayna Savaşı başta olmak üzere yakın çevresindeki krizlerin çözümünde proaktif bir rol üstlenen Türkiye, hem AB hem ABD nezdindeki stratejik önemini arttırmayı başarmıştır. Türkiye'nin jeopolitik olarak hem Ukrayna hem de Rusya'yla ilişkilerini iyi tutmuş olması, onu arabuluculuk ve barış görüşmelerinde ev sahipliği yapabilecek konuma getirmiştir. Bir taraftan Avrupa ile Amerika arasındaki ciddi bir çatlak ve giderek derinleşen bir uçurum söz konusuysa, diğer yandan Türkiye, bu jeopolitik krizleri avantaja çevirebilmeyi başarmıştır. Özellikle Rusya ve Ukrayna arasındaki kriz bağlamında, Türkiye'nin önemli bir diplomatik rolü vardır. Türkiye'nin Rusya'yla olan ilişkileri, Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü savunmaya yönelik tutumu ve bunları birbirinden ayırarak yürüttüğü politikası, Türkiye'yi uluslararası platformlarda önemli bir kolaylaştırıcı / arabulucu yapmaktadır.

Sonuç

Türkiye Cumhuriyeti, Doğu ve Batı arasında bir denge kurarak bölgesinde barış ve istikrarı destekleyen bir politika izlemektedir. Her ne kadar yeni enerji kaynakları keşfetmiş ve savunma sanayinde yerleşme adına büyük atılımlar gerçekleştirmiş olsa da Türkiye, dünya ekonomisine ve global piyasalara entegre olmuş bir ülkedir. Tarih boyunca Türkiye'nin jeopolitik avantajı, doğu-batı ticaretinin çok kilit ve stratejik bir noktasında bulunmasıdır. Günümüzde hala küresel tedarik zincirlerinde, enerji ticaretinde ve dünya genelindeki çeşitli mal ve ürün ticaretinde Türkiye'nin bu jeopolitik konumunun getirdiği avantajlardan faydalandığı görülmektedir.

Bu yüzden hem Batı'dan hem de Doğu'dan çok sayıda firma Türkiye'ye yatırım yapmaktadır. AB üyesi olmasa da, AB ile Gümrük Birliği anlaşması bulunan Türkiye, birçok yatırımcı için cazip bir ülke konumundadır. Dolayısıyla Türkiye, doğu-batı ticareti, ekonomik ilişkiler, diplomasi ve arabuluculuk gibi alanlarda gerçekten dengeli bir dış politika yürütebilecek ideal bir ülke pozisyonundadır.

28 Mart 2025

Türk dış politikasına baktığımızda, Cumhuriyet'ten bu yana "Yurtta Barış, Dünyada Barış" ve "bölgede istikrar" ilkeleriyle hareket edilmiştir. Türkiye, her zaman komşu ve yakın ülkelerinin toprak bütünlüğüne vurgu yapmış ve bu konuda Irak, Suriye, Ukrayna gibi ülkelerde istikrarlı bir şekilde toprak bütünlüğünü savunmuştur.

Türkiye hem Asyalı hem Orta Doğulu hem de Avrupalı bir ülke olarak jeopolitik bir gerçeklik taşımaktadır. Türkiye, Avrupa politikasının ve güvenliğinin vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu gerçek göz ardı edilmemelidir. Türkiye tamamen Avrupalı değildir, ama Avrupa'dır. Aynı zamanda Orta Doğu, Kafkasya ve Orta Asya'yla çok önemli bağları vardır.

Kısacası Türkiye, bağımsızlık ve egemenlik ilkelerine bağlı olarak farklı bölgelerde, farklı ülkelerde dengeli bir dış politika yürütebilir. Türkiye'nin etrafında her zaman krizler olduğu da bir gerçektir. Bu krizleri yönetmek adına ekonomik ve askeri işbirlikleri önemlidir. Bu bağlamda Türkiye'nin Avrupa ve ABD ile olan işbirliğinin önemi çok büyüktür.

Bu ilişkiler her zaman düz bir çizgide gitmese de zaman zaman çıkışlar olsa da Türkiye, hem Doğu hem Batı arasında denge kurmaya çalışmaktadır.

Yazar Hakkında

Doç. Dr. Ali Oğuz DİRİÖZ - TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Ali Oğuz Dirioz, Uluslararası İlişkiler Doçentidir, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Uluslararası Girişimcilik Bölümü'nde öğretim üyesidir. ANKASAM Danışmanıdır. Araştırma alanları arasında Uluslararası Politik Ekonomi, Küreselleşme, Enerji ve Su Güvenliği ve Avrasya bulunmaktadır. Dirioz, Euromesco ağının Orta Doğu'da Su Güvenliği çalışma grubunun bir parçasıydı ve Su Güvenliğine ilişkin 15. EuroMesco Ortak Politika Çalışmasında (2020) bölüm yazarıdır. Daha önce Dünya Bankası'nda "Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da Su Sektörü Düzenlemesinin Durumu" üzerinde danışman olarak çalıştı (Haziran 2017). 2017'de Dünya Bankası'nın yayınında "Fas'ta Su Sektörü Yönetmeliğinin Durumu" başlıklı bölümünün yazarı ve "Ürdün'de Su Sektörü Yönetmeliğinin Durumu" hakkındaki bölümün ortak yazarıdır. Yayınlarından bazıları; "Katar'ın OPEC Çıkışı Işığında Doğal Gaz Organizasyonunun Beklentileri" The Extractive Industries and Society (2021); ve "BAE'nin Nükleer Projesinin Stratejik Bağlamı: Bölge İçin Bir Model?" Middle East Policy. Katar HBKU'den Prof. Olawuyi editörlüğünde "MENA bölgesinde İklim Değişikliği Yasası ve Politikası" adlı kitap projesinde bölüm yazarı olarak yer aldı (Dr. Olawuyi, D., Routledge tarafından basılan kitap Haziran 2021'de yayınlandı). Çok sayıda ulusal ve uluslararası yayını bulunmaktadır. Independent Türkçe'de düzenli yazarıdır.

28 Mart 2025**Türk Dış Politikasında Güncel Konular**

Küresel ve bölgesel rekabet uluslararası ilişkilerde baş döndürücü bir değişim ve dönüşümle sonuçlanmaktadır. Devletler arası savaşlar, iç savaşlar, terörizm, ekonomik ve teknolojik rekabet, artan nüfus artışıyla birlikte kıt kaynakların her geçen gün daha da kritik hale gelmesi, düzenli ve düzensiz göçler, salgın hastalıklar devletlerin güvenlik anlayışını hızla değiştirmekte, bu karmaşık ve hızla değişen gündemde karar almak ve uygulamak daha da zorlaşmaktadır.

Küresel ve bölgesel rekabette önemli rol oynayan Türkiye bu gelişmelerden önemli derecede etkilenirken, uluslararası politikada da etkin rol oynamaktadır. Bu açıdan Türk dış politikasında alınan kararlar Türkiye'nin güvenliğinde de temel rolü oynarken aynı zamanda bölgesel ve küresel gelişmeleri de önemli ölçüde etkilemektedir.

Uluslararası İlişkilerdeki gelişmeleri yakından takip etmek ve doğru okumak, dış politikada karar almak konusunda temel rolü oynamaktadır. İlgili devlet kurumları kadar üniversiteler ve düşünce kuruluşları da bu süreçte önemli rol oynamaktadır. Kapadokya Üniversitesi (KÜN) ve Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) iş birliğinde yürütülen bu proje ile Türk Dış Politikasında Güncel Konuların, bu konudaki uzmanlar ile tartışılması, ele alınması ve Türk Dış Politikasında alınacak kararlara ışık tutması amaçlanmaktadır.

Proje hakkında detaylı bilgiye;
<https://commonhorizon.kapadokya.edu.tr/> adresinden ulaşabilirsiniz.

Prof.Dr. Şafak OĞUZ

2019 yılında Doçentlik ve 2024 yılında Profesör unvanını alan Prof.Dr. Şafak OĞUZ, Türk Silahlı Kuvvetleri'ndeki (TSK) 23 yıllık hizmetinden sonra 2021 yılında emekli olmuştur. Görevi esnasında Birleşmiş Milletler (BM) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) bünyesinde de çalışan OĞUZ, Kitle İmha Silahları, Terörizm, Uluslararası Güvenlik, Uluslararası Örgütler ve Barış ve Çatışma Çalışmaları konularında çalışmalar yapmaktadır. Prof.Dr. Şafak OĞUZ, halen Kapadokya Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dekan Vekili olarak görev yapmaktadır. İyi derece İngilizce ve Almanca bilmektedir.

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 1993'de mezun oldu. Boğaziçi Üniversitesi'nde 1995'de Yüksek Lisans çalışmasını tamamlayan Erol, 2005 yılında Ankara Üniversitesi'nde yaptı. 2009'da "Uluslararası İlişkiler" alanında doçent ve 2014 yılında da Profesörlük unvanlarını aldı.

Uzmanlık alanları, "Jeopolitik", "Kriz Yönetimi", "Güvenlik", "Türk Dış Politikası" ve "Türk Dünyası" olan Prof. Erol'un, bu konularda çok sayıda bilimsel makalesi ve kitabı bulunmaktadır.

Avrasya Dosyası, Karadeniz Araştırmaları, Gazi Akademik Bakış, Bölgesel Araştırmalar Dergisi, Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları dergileri editörlükleri ile TRT, Kanal A ve BBN Türk'te radyo-televizyon programları yapan, Türkiye'nin önde gelen dergi ve gazetelerinde köşe yazarlığı yapan-görüşleri yayımlanan Prof. Erol, bu çalışmalarından dolayı 2007'de Türk Dünyası Yazarlar ve Sanatçılar Vakfı (TÜRKSAY) "Türk Dünyası Hizmet Ödülü", 2015'de Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) "Basın-Fikir Ödülü" başta olmak üzere çok sayıda ödüle layık görülmüştür.

Ufuk, Ankara ve Gazi Üniversitelerinde dersler veren Prof. Erol, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak akademik çalışmalarını devam ettirmektedir. Türkiye'nin önde gelen düşünce merkezlerinde (ASAM, SDE, GSAM, USGAM) uzman ve kurucu başkan olarak görevler üstlenen Prof. Erol, 2016'dan bu yana Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Kurucu Başkanı olarak bu alandaki faaliyetlerini devam ettirmektedir.